

Celem niniejszego projektu jest sprawdzenie na gruncie psychologicznym zasadności podziału na reaktywne i proaktywne zbiorowe działanie. Typologia ta została wprowadzona na polu socjologii historycznej (Tilly, 1976), a w ramach psychologii była jedynie sygnalizowana. Reaktywne zbiorowe działanie odnosi się do czynności podejmowanych w celu odzyskania tudzież utrzymania utraconego lub zakwestionowanego statusu grupy własnej. Katalizatorem tego rodzaju zaangażowania jest rzeczywista strata doświadczana przez grupę własną lub zagrożenie taką stratą. Przykładem reaktywnego działania zbiorowego będzie więc protest mieszkańców okolicy, w której planowana jest budowa elektrowni atomowej. Proaktywne zbiorowe działanie jest natomiast nakierowane na osiągnięcie przez grupę własną wyższego statusu, którym nie cieszyła się ona nigdy przedtem. Ten rodzaj aktywności poprzedzany jest przez okres stabilności statusu grupy własnej. Jako przykład proaktywnego działania zbiorowego można wskazać protesty robotników, domagających się bezpieczniejszych warunków pracy i wyższych płac. Hipotezy zawarte w projekcie zostały sformułowane w oparciu o uznane koncepcje psychologiczne. Wspólnym mianownikiem przedstawionych hipotez jest przypuszczenie, iż reaktywne i proaktywne zbiorowe działanie to dwa psychologicznie różne zjawiska, odmienne pod względem przyczyn, skutków i zaangażowanych w nie mechanizmów.

W ramach projektu zaplanowano osiem badań – pięć eksperymentów, dwa badania korelacyjne i metaanalizę wyników dotychczasowych badań. Proponowane badania zostały podzielone na 3 bloki. Wszystkie badania eksperymentalne obejmują manipulację sytuacją grupy własnej (realna lub potencjalna strata / stabilność). Uczestnicy badań eksperymentalnych (mieszkańcy województwa podlaskiego i studenci) będą informowani albo o stracie, której ma doświadczyć ich grupa, albo o stabilności warunków funkcjonowania grupy własnej. Następnie dokonany zostanie pomiar szeregu zmiennych, takich jak jawne i utajone emocje, poczucie skuteczności grupy własnej oraz intencje zbiorowego działania. Badania korelacyjne zostaną wykonane podczas dwóch rzeczywistych protestów tj. Manify i Marszu Niepodległości. Uczestnicy tych wydarzeń zostaną zapytani o powody swojego uczestnictwa w demonstracjach oraz stosunek do ruchu społecznego, do którego należą. Metaanaliza – statystyczne podsumowanie wyników wcześniejszych badań – zostanie przeprowadzona w oparciu o rezultaty własnych i cudzych badań nad zbiorowym działaniem. Włączone do tej analizy badania zostaną podzielone na te, które dotyczyły reaktywnego lub proaktywnego zbiorowego działania. Dzięki temu możliwe będzie sprawdzenie czy reaktywne i proaktywne zbiorowe działania stanowią dwa odrębne typy zaangażowania w różnych kontekstach społeczno-politycznych.

Powodem podjęcia niniejszej problematyki badawczej jest dokonana przez autorkę konstatacja, iż protesty w tej samej sprawie przyciągają odmienną liczbę uczestników w zależności od tego, czy mają one miejsce w sytuacji straty lub w sytuacji stabilności. Przykładowo, protest dotyczący wysokości płac będzie cieszył się większym zainteresowaniem, jeśli poprzedziła go informacja o redukcji wynagrodzeń niż wtedy, gdy wynagrodzenia pozostają stabilne.

Realizacja niniejszego projektu może skutkować wprowadzeniem nowej, empirycznie uzasadnionej typologii zbiorowego działania. Wyniki badań umożliwią zrozumienie, w jaki sposób zbiorowe działanie w odpowiedzi na stratę różni się od zaangażowania w sytuacji stabilizacji.

Bardzo ważnym produktem projektu mogą być wskazówki dla działań praktycznych. Wykazanie związku pomiędzy sytuacją straty a zaangażowaniem w działania nienormatywne mogłoby podpowiedzieć władzom, w jakich okolicznościach działania niezgodne z prawem są najbardziej prawdopodobne i jak im zapobiegać. Z drugiej strony, ustalenia dotyczące wagi poszczególnych źródeł aktywizmu mogłyby stanowić cenne informacje dla animatorów ruchów społecznych.